

POSTANOWIENIE

Dnia 4 października 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

Prezes SN Piotr Prusinowski

w sprawie z odwołania A. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w B.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w B.
z udziałem Z. A., K. K., T. K., M. Z., T. Z.
o wznowienie postępowania,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 4 października 2022 r.,
skargi kasacyjnej odwołującej się od wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku
z dnia 9 czerwca 2021 r., sygn. akt III AUa 1580/19,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2. zasądza od A. Spółka z o.o. w B. na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. 240 (dwieście czterdzieści) tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 9 czerwca 2021 r. Sąd Apelacyjny w Gdańsku zmienił wyrok z dnia 28 sierpnia 2019 r. Sądu Okręgowego w Bydgoszczy w ten sposób, że oddalił odwołania oraz zasądził od A. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w B. na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, Oddział w B. 1.080 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego oraz 1.440 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego za drugą instancję.

Sąd Apelacyjny doszedł do przekonania, iż pozwany organ rentowy prawidłowo uznał, że składając wniosek o wznowienie postępowania A. Sp. z o.o.

nie powołała nowych dowodów ani okoliczności, które czyniłyby jej wniosek zasadnym. Sąd odwoławczy nie podzielił argumentacji Sądu pierwszej instancji, jakoby wyrok sądu niemieckiego - Sądu ds. Socjalnych w Mannheim z dnia 27 listopada 2014 r. sygn. akt S 13 3649/23 - czy też okoliczności faktyczne leżące u podstaw jego wydania mogłyby wpłynąć, jak tego wymaga art. 83a ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, na odmienną ocenę kwestii podlegania przez pracowników odwołującej spółki właściwemu ustawodawstwu w zakresie ubezpieczeń społecznych w okresach wskazanych w wydanych dla zainteresowanych zaświadczeniach D/PL 101. W ocenie Sądu Apelacyjnego jeśli Spółka - domagając się od ZUS „anulowania okresu oddelegowania pracownika” - twierdzi, że nie istniały podstawy do wystawienia przez ZUS poświadczeń D/PL 101, to wniosek o wznowienie postępowania w tym zakresie powinien zostać umotywowany przez wskazanie dowodów lub okoliczności potwierdzających to, że dany pracownik w spornym okresie jednak nie podlegał ubezpieczeniu społecznemu w Polsce. Innymi słowy, odwołująca winna wskazać, które z kryteriów oddelegowania nie zostały spełnione w odniesieniu do poszczególnych pracowników. Tymczasem Spółka nie wskazała żadnych okoliczności dotyczących zatrudnienia T. Z., M. Z., K. K., Z. A., E. P. i T. K.. Ponadto, nie powoływała się na żadne okoliczności dotyczące zakresu prowadzonej na przełomie lat 2001 i 2002 działalności, w tym rodzaju działalności wykonywanej na terytorium obu państw, stosunku liczby osób zatrudnionych w Polsce i w RFN, czy obrotów osiągniętych w obu państwach.

Skargę kasacyjną oparto na naruszeniu art. 83 ust. 1 pkt. 2 w związku z art. 83a ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2009 r. Nr 205, poz. 1585) w związku z art. 11 ust. 2 w związku z art. 12 i art. 3 umowy z dnia 25 kwietnia 1973 r. między Polską Rzeczpospolitą Ludową a Republiką Federalną Niemiec o ubezpieczeniu społecznym pracowników wysyłanych przejściowo na obszar drugiego państwa (Dz.U. z 1974 r. Nr 42, poz. 250), a także w związku z art. 13 ust. 1 rozporządzenia Rady (EWG) nr 1408/71 z dnia 14 czerwca 1971 r. w sprawie stosowania systemów zabezpieczenia społecznego w stosunku do pracowników najemnych,

osób prowadzących działalność na własny rachunek oraz członków ich rodzin, przemieszczających się we Wspólnocie (Dz.U. UE z 1971 r. Nr 149, poz. 2).

Przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania uzasadniono występowaniem istotnych zagadnień prawnych, to jest kwestii: a) obowiązku dokonywania czynności kontrolnych i weryfikujących w ramach postępowania dotyczącego wydania decyzji (zezwolenia) D/PL-101 przez organ wydający dokument w szczególności na podstawie prawnej wynikającej z decyzji nr 181 z dnia 13 grudnia 2000 r. dotyczącej interpretacji art. 14 ust. 1, art. 14a ust. 1 oraz art. 14b ust. 1 i 2 rozporządzenia Rady (EWG) nr 1408/71; b) czy organ (ZUS) w ramach czynności objętych dyspozycją art. 83 ust. 1 pkt. 2 w związku z art. 83a ust. 1 ustawy systemowej ma obowiązek wszcząć postępowanie w sprawie wydania decyzji wznawiającej i przeprowadzić pełne postępowanie dowodowe w sprawie, w sytuacji kiedy organ wydający decyzję w sprawie nie dokonał żadnych czynności merytorycznych badających przesłanki wznowienia; c) oceny prawnej dokonanej przez Sąd drugiej instancji w zakresie koniecznych czynności obligujących organ wydający decyzję w sprawie, co do obowiązku dokonania czynności przed wydaniem ewentualnych decyzji odmawiających wznowienia postępowania zakończonego wydaniem decyzji DPL w ramach zawartej umowy między Polską a RFN (art. 11 ust. 2 w związku z art. 12 i art. 3 umowy z dnia 25 kwietnia 1973 r. między Polską Rzeczpospolitą Ludową a Republiką Federalną Niemiec o ubezpieczeniu społecznym pracowników wysyłanych przejściowo na obszar drugiego państwa w związku z umową zawartą między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec o zabezpieczeniu społecznym z dnia 8 grudnia 1990 r. (Dz.U. Nr 108, poz. 468) - Cz. 3 art. 21 pkt. 2 jako jednostka łącznikowa lub przy udziale jednostki łącznikowej w celu rozstrzygnięcia rozbieżności interpretacyjnych stosowania prawa przez Państwa umowy.

Skarżąca podniosła ponadto oczywistą zasadność skargi kasacyjnej z uwagi na kwalifikowane naruszenie przez Sąd orzekający: a) art. 83 ust. 1 pkt. 2 w związku z art. 83a ust. 1 ustawy systemowej oraz w związku z art. 11 ust. 2 w związku z art. 12 i art. 3 umowy z dnia 25 kwietnia 1973 r. między Polską Rzeczpospolitą Ludową a Republiką Federalną Niemiec o ubezpieczeniu

społecznym pracowników wysyłanych przejściowo na obszar drugiego państwa; b) art. 13 ust. 1 rozporządzenia Rady (EWG) nr 1408/71; c) umowy zawartej między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec o zabezpieczeniu społecznym z dnia 8 grudnia 1990 r. - Cz. 3 art. 21 pkt. 2; d) decyzji nr 181 z dnia 13 grudnia 2000 r. dotyczącą interpretacji art. 14 ust. 1, art. 14a ust. 1 oraz art. 14b ust. 1 i 2 rozporządzenia Rady (EWG) nr 1408/71; e) wzajemnych ustaleń stron umowy, co potwierdzają pisma ZUS z dn. 15.01.2001 r. i załączonych wyjaśnień; co skutkowało przyjęciem przez Sąd orzekający w sprawie, że organ rentowy nie musiał badać przesłanek wydania decyzji DPL-101 w momencie ich wydawania oraz w trakcie ich trwania, nie musiał dokonywać ustaleń dowodowych w ramach postępowania, a także przyjęcie, iż organ nie miał obowiązku zastosowania w trakcie postępowania o wznowienie decyzji w tym w ramach obowiązujących umów międzynarodowych czynności wyjaśniających stosowanie prawa w ramach kontaktów jednostek łącznikowych, a które to naruszenie spowodowało wydanie oczywiście nieprawidłowego orzeczenia w zakresie zaskarżonym skargą kasacyjną i spowodowało, iż polski podmiot - spółka prawa handlowego została pozbawiona całkowitej ochrony prawnej przez Państwo Polskie w ramach obowiązujących przepisów przy rozbieżnościach interpretacyjnych przy stosowaniu prawa między Polską oraz Niemcami przy stosowaniu wspólnego prawa, a w konsekwencji doprowadzenie przez Państwo Polskie do szkody po stronie skarżącej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Brak jest podstaw uzasadniających przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania.

W myśl art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

Jeżeli skarżący jako przesłankę uzasadniającą przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania wskazuje występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego, to powinien zagadnienie to przedstawić przez jego sformułowanie z przytoczeniem przepisów prawa, na tle których ono powstało, przytoczyć argumenty prawne prowadzące do rozbieżnych ocen prawnych, a także wykazać, że jest to zagadnienie, którego rozwiązanie jest istotne nie tylko dla rozstrzygnięcia rozpoznawanej sprawy, lecz także dla praktyki sądowej (postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 14 stycznia 2016 r., II CSK 382/15, Legalis 1508600; z dnia 21 czerwca 2016 r., V CSK 21/16, Legalis 1482401; z dnia 24 maja 2016 r., I CSK 666/15, LEX nr 2080880). Innymi słowy istotne zagadnienie prawne powinno kotwiczyć się w regulacji prawnej, która powinna zostać przeanalizowana i opracowana, tak aby to wpierw sam skarżący mógł stwierdzić, że istotne zagadnienie prawne rzeczywiście występuje i dlatego powinien rozpoznać je Sąd Najwyższy (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 7 maja 2015 r., III UK 206/13). W tym kontekście należy też zauważyć, że zagadnieniem prawnym jest zagadnienie nowe, dotychczas nierozpatrywane w judykaturze, które zarazem ma znaczenie dla rozpoznania wniesionej skargi kasacyjnej oraz innych podobnych spraw (postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 23 maja 2018 r., I CSK 33/18, LEX nr 2508114; z dnia 16 maja 2018 r., II CSK 15/18, LEX nr 2499790). Chodzi o problem prawny, który nie został do tej pory bezpośrednio rozwiązany w orzecznictwie Sądu Najwyższego i dla rozwikłania którego dotychczasowe orzecznictwo jest niewystarczające (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17 kwietnia 2018 r., I UK 268/17, LEX nr 2508639).

Ujęta w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. przesłanka ma miejsce wtedy, gdy zasadność podniesionych w niej zarzutów wynika *prima facie*, bez głębszej analizy prawnej. Dotyczy to więc jedynie uchybień przepisom prawa materialnego albo procesowego, zarzucanym sądowi drugiej instancji, o charakterze elementarnym polegających w szczególności na oparciu rozstrzygnięcia na wykładni przepisu oczywiście sprzecznej z jednolitą i ugruntowaną jego wykładnią przyjmowaną w orzecznictwie i nauce prawa, na zastosowaniu przepisu, który już nie obowiązywał, względnie na oczywiście błędnym zastosowaniu określonego przepisu w ustalonym stanie faktycznym (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 6 listopada 2015 r.,

IV CSK 263/15, LEX nr 1940571). Oczywiście jest przy tym tylko to, co można dostrzec bez potrzeby głębszej analizy, czy przeprowadzenia dłuższych badań lub dociekań. Zarzucane uchybienia muszą zatem mieć kwalifikowany charakter i być dostrzegalne w sposób oczywisty dla przeciętnego prawnika (postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 12 grudnia 2000 r., V CKN 1780/00, OSNC 2001 nr 3, poz. 52; z dnia z 22 marca 2001 r., V CZ 131/00, OSNC 2001 nr 10, poz. 156). W przyczynie kasacyjnej określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. nie chodzi o wskazanie naruszenia prawa przez sąd *meriti*, choćby oczywistego, co dotyczy zwłaszcza uchybień w sferze prawa procesowego, lecz o to, aby wykazane uchybienia sądu skutkowały wydaniem oczywiście nieprawidłowego orzeczenia (postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 7 stycznia 2003 r., I PK 227/02, OSNP 2004 nr 13, poz. 230; z dnia 11 stycznia 2008 r., I UK 285/07, LEX nr 442743; z dnia 28 lutego 2012 r., I PK 157/11, LEX nr 1215115).

Na wstępie należy zauważyć, że łączenie przesłanki oczywistej zasadności skargi z występowaniem istotnego zagadnienia prawnego budzi poważne zastrzeżenia. W dotychczasowym orzecznictwie Sąd Najwyższy zwracał już uwagę, że jednoczesne uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi występującymi w sprawie wątpliwościami prawnymi (zagadnienie prawne, potrzeba wykładni przepisów) generalnie wyklucza możliwość oczywistej zasadności skargi. Przesłanki uzasadniające przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania zawarte w pkt 1 i 4 art. 398⁹ § 1 k.p.c. wzajemnie się krzyżują i wykluczają możliwość przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania zarówno z uwagi na interes publiczny (pkt 1 powołanego przepisu), jak i prywatny skarżącego (pkt 4 powołanego przepisu). Trudno sobie bowiem wyobrazić sytuację, w której wyrok jest oczywiście wadliwy a jednocześnie w sprawie występuje tak poważna wątpliwość prawna, że wymaga interwencji i rozstrzygnięcia przez Sąd Najwyższy (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 listopada 2013 r., I UK 291/13, LEX nr 1430990). Co jest sporne nie może być oczywiste (postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 18 października 2016 r., I UK 466/15, LEX nr 2159122; z dnia 9 kwietnia 2014 r., V CSK 383/13, LEX nr 1771724).

Odnosząc się do pierwszego z formułowanych zagadnień prawnych należy zauważyć, że dotyczy ono kwestii, czy powinnością organu wydającego zaświadczenie D/PL-101 w ramach postępowania dotyczącego wydania tego zaświadczenia jest dokonywanie czynności kontrolnych i weryfikujących. Zdaniem skarżącego obowiązki te wynikają z decyzji nr 181 z dnia 13 grudnia 2000 r. dotyczącej interpretacji art. 14 ust. 1, art. 14a ust. 1 oraz art. 14b ust. 1 i 2 rozporządzenia Rady (EWG) nr 1408/71. Należy jednak zauważyć, że akty prawne w oparciu, o które konstruowane jest to zagadnienie nie mogą mieć w sprawie zastosowania, wobec tego, że zaświadczenia D/PL-101, których dotyczyły zaskarżone decyzje ZUS odmawiające wznowienia postępowania, zostały wystawione w latach 2001-2002, a więc przed przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej w dniu 1 maja 2004 r.

Kolejne zagadnienia prawne formułowane przez skarżącą koncentrują się na problemie, czy organ wydający zaświadczenie D/PL-101 ma obowiązek wszcząć postępowanie w sprawie wydania decyzji wznowiającej i przeprowadzić pełne postępowanie dowodowe w sprawie. Powoływane zagadnienie nie budzi wątpliwości ani w literaturze, ani też w orzecznictwie sądowym, w tym również Sądów orzekających w sprawie. Podkreśla się bowiem, że organ w takiej sprawie jest zobligowany na żądanie strony prowadzić merytoryczne postępowanie i dopiero po jego przeprowadzeniu ustalić, czy powoływane okoliczności mają charakter nowości, i na tej podstawie wydać rozstrzygnięcie o odmowie dokonania ponownego ustalenia (zmiany już istniejącej decyzji) (zob. T. Brzezicki [w:] Ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych. Komentarz, red. J. Wantoch-Rekowski, Warszawa 2015 – komentarz do art. 83a oraz wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 4 lipca 2013 r., III AUa 1157/13, LEX nr 1369320). Należy jednocześnie podkreślić, że Sąd Apelacyjny w Gdańsku, dostrzegając konieczność prowadzenia merytorycznego postępowania, potwierdził, że w rozpoznawanej sprawie organ powinien odmówić uchylenia zaświadczeń D/PL-101, w miejsce odmowy wznowienia postępowania. Niemniej jednak, dostrzegł, że w uzasadnieniu przedmiotowej decyzji organ rentowy przedstawił wnioski dotyczące powoływanych przez spółkę nowych dowodów lub okoliczności istniejących przed wydaniem decyzji, a mających wpływ na ustalenie ustawodawstwa właściwego w zakresie

ubezpieczeń społecznych dla pracowników spółki, stąd też w ocenie Sądu drugiej instancji, pomimo nieprawidłowego sformułowania sentencji, zaskarżona decyzja organu rentowego miała charakter merytoryczny.

W ostatnim z zagadnień prawnych skarżąca domaga się oceny postępowania Sądu Apelacyjnego w kwestii czynności, jakie powinien podjąć organ wydający decyzję w sprawie przed wydaniem ewentualnych decyzji odmawiających wznowienia postępowania w świetle powoływanych przez niego umów między Polską a RFN. W tym zakresie wystarczające jest odniesienie się do protokołów rozmów międzyrządowych dotyczących zabezpieczenia społecznego, zgodnie z którymi wycofanie zaświadczenia mogło nastąpić w przypadku, gdy właściwa instytucja ubezpieczeniowa będącego stroną Umowy państwa, w którym pracownik wykonuje pracę, zgłosi wątpliwości odnośnie do prawdziwości stanowiącego podstawę zaświadczenia stanu faktycznego oraz/lub jego oceny (załącznik nr 2 do protokołu z polsko-niemieckich rozmów o zabezpieczeniu społecznym z 5-9 czerwca 2000 r. w Warszawie). Z pkt 3 załącznika nr 2 do protokołu z polsko-niemieckich rozmów z 21-24 listopada 2000 r. w Bonn wynika, że jeżeli w kraju zatrudnienia istnieją wątpliwości co do poprawności zaświadczenia jednostka, która wystawiła zaświadczenie dokonuje na jego żądanie kontroli. Zgodnie zaś z punktem 3.3. załącznika nr 2 do protokołu z rozmów międzyrządowych z Bensheim w dniach 13-17 maja 2002 r., zaświadczenie ma znaczenie dowodu potwierdzającego, że dana osoba podlega przepisom prawnym innego państwa o obowiązkowym ubezpieczeniu. Przedłożenie takiego zaświadczenia instytucji ściągającej składki w kraju zatrudnienia zapewnia, że żadne składki nie będą tam ściągane. Instytucja ubezpieczeniowa kraju zatrudnienia, która ma wątpliwości co do poprawności wydania zaświadczenia o wysłaniu do pracy jest zobowiązana przekazać te wątpliwości instytucji ubezpieczeniowej, która wystawiła to zaświadczenie.

Z ustalonych w sprawie okoliczności faktycznych nie wynika, jakoby strona niemiecka zgłaszała ZUS takie wątpliwości co do zaświadczeń D/PL-101 objętych niniejszym postępowaniem. Naliczenie składek w Niemczech z tytułu ubezpieczenia wypadkowego dla pracowników delegowanych przez skarżącą

spółkę do wykonywania pracy w Niemczech w latach 2000-2004, pomimo poprawnie wydanych przez ZUS formularzy D/PL-101, bez zwrócenia się do instytucji wydającej formularz D/PL-101, stało zatem w sprzeczności ze wskazanymi ustaleniami międzyrządowymi. A zatem to strona niemiecka naruszyła wzajemne uzgodnienia państw w zakresie unikania podwójnego oskładkowania. Dlatego też jest całkowicie chybiony zarzut skarżącej, że Sąd Apelacyjny „usankcjonował naruszenie przez władze polskie umów międzynarodowych”.

W kontekście powyższego, zgodzić należy się z wnioskiem Sądu Najwyższego wyrażonym w - dotyczącym A. Sp. z o.o. - postanowieniu z 25 sierpnia 2015 r., II UZ 4/15 (LEX nr 2288940), zgodnie z którym naruszenia zasady podlegania przez zainteresowanych systemowi ubezpieczeń społecznych jednego państwa (Polski albo Niemiec) dopuścił się sąd niemiecki, rozstrzygając w 2009 r. - w okolicznościach tej konkretnej sprawy - o podleganiu pracowników delegowanych przez powoda do Niemiec w 2000 r. niemieckiemu ubezpieczeniu wypadkowemu.

Skoro powoływane zagadnienie nie budzą wątpliwości interpretacyjnych nie mogą być ani podstawą przyjęcia skargi do rozpoznania, ani świadczyć o oczywistej zasadności skargi kasacyjnej.

Z uwagi na powyższe, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. orzekł jak w sentencji. O kosztach procesu rozstrzygnięto na podstawie reguły z art. 98 § 1 k.p.c. i art. 99 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c.

[as]